

متفکران و فیلسوفان بزرگی در شرق و غرب، خود را ابن سینایی می دانند

انشالله رحمتی گفت: میراث ابن سینا در ایران بهتر از هر جای دیگری فهمیده شده است، ولی از شرق تا غرب جهان نیز از ابن میراث و اندیشه بی نصیب نمانده اند.

انشالله رحمتی گفت: میراث ابن سینا در ایران بهتر از هر جای دیگری فهمیده شده است، ولی از شرق تا غرب جهان نیز از ابن میراث و اندیشه بی نصیب نمانده اند.

خبرگزاری مهر - گروه دین و اندیشه: ابن سینا به عنوان چهره پرآوازه تمدن ایران و اسلام قرن ها است که میراثش در اکثر کشورهای جهان اسلام گرمی داشته می شود و بیش از ششصد سال کتاب های پزشکی اش در دانشگاه های معتبر دنیا از شرق تا غرب جهان تدریس می شده است. در دنیا مراکز و مؤسسات علمی و فرهنگی متعددی درباره ابن سینا و تألیفات و میراث علمی او تحقیق و پژوهش می کنند. مراکز ابن سیناپژوهی در زمینه فلسفه و حکمت و نظرات بدیع او در منطق و وجودشناسی نه تنها در ایران و کشورهای اسلامی بلکه در کشورهای اروپایی و آمریکا نیز فعالیت می کنند. طب سینیوی با همه پیشرفت طب مدرن، دست کم در زمینه بهداشت و پیشگیری، هنوز رونق و اعتبار دارد. ما ایرانیان به عنوان وارثان علم و حکمت و طب ابن سینا بیشتر از هر جغرافیایی موظف به پاسداری، نگاهبانی و خوانش و بهره مندی از میراث و مکتب سینیوی هستیم.

همایش بین المللی بوعلی سینا در شهریور سال ۱۳۸۳ با حضور دانشمندان و ابن سیناپژوهان ایران و با حضور نمایندگانی از ۱۷ کشور جهان برگزار شد. پس از آن شورای عالی انقلاب فرهنگی، اساسنامه تشکیل بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی سینا را در بهمن ماه آن سال تصویب کرد. حضور بنیاد بوعلی سینا در کنار آرامگاه شیخ الرئیس ابن سینا در همدان، چراغ حکمت و دانایی را در آن سرزمین کهن روشن نگاه داشته است. هیئت امنای بنیاد بوعلی سینا به ریاست وزیر فرهنگ، پس از درگذشت رئیس سابق این بنیاد، مرحوم آیت الله غیاث الدین طه محمدی که دلباخته و مروج حکمت سینیوی بود؛ نویسنده، مترجم و پژوهشگر حوزه فلسفه و عرفان، انشالله رحمتی، استاد تمام فلسفه دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی را به ریاست این بنیاد برگزیده است. در گفتگویی که با انشالله رحمتی رئیس جدید بنیاد بوعلی سینا داشتیم، رئوس برنامه ریزی های علمی، انتشاراتی و همایش و نشست های داخلی و خارجی این بنیاد که موجب رونق بخشی به حکمت سینیوی و زنده نگاه داشتن میراث معنوی حکیم بوعلی خواهد بود؛ تشریح شده است.

*جایگاه ابن سینا در میراث فکری ما چیست؟

با قاطعیت می توان گفت در بین چهره های فکری و علمی جهان اسلام، ابن سینا بزرگترین و تأثیرگذارترین شخصیت است. ابن سینا در دو حوزه فلسفه و پزشکی مرزهای جهان را درنور دیده است و در همه جای جهان، شناخته شده است. اندیشه متفکران بزرگی در شرق و غرب عالم، تحت تأثیر ابن سیناست و خودشان را ابن سینایی می دانند و سخن گفتن از اهمیت و شهرت ابن سینا چنان بدیهی است که نیاز به تکرار ندارد. خوشبختانه ابن سینا به فرهنگ ایرانی و ایران فرهنگی تعلق دارد.

ابن سینا در پایتخت نخستین تمدن ایرانی دفن شده است. همدان، جزو اولین مکان هایی است که در آن تمدن پدید آمده است. قطعاً این امر اتفاقی نیست که ابن سینا در همدان بدرود جهان گفت و مدفن و آرامگاهش نیز در همدان است. تعلق ابن سینا به ایران تنها به این نیست که در این سرزمین زیسته و در این سرزمین از دنیا رفته است. ممکن است شخصیتی متعلق به سرزمینی باشد، اما فقط ارتباط ظاهری، نژادی و ملی با مردم آنجا داشته باشد، ولی چیزی از اندیشه او درک نشود، ولی در سرزمینی بیگانه آن شخصیت بسیار بهتر شناخته شده باشد.

خوشبختانه ابن سینا در عین حالی که به فرهنگ ایرانی تعلق دارد، در ایران بهتر از هر جای دیگر جهان شناخته شده است؛ به گونه ای که همه متفکران بزرگ ما در فلسفه از جمله سهروردی و میرداماد و ملاصدرا، سینایی هستند. همچنین ابن سینا در ادبیات، عرفان و هنر ایران نیز بسیار تأثیرگذار بوده است. به این معنا که میراث ابن سینا در این سرزمین بهتر فهمیده و تفسیر شده و جریان های مختلف فکری به راه افتاده است. جالب است که گفته شود از ابن سینا تنها یک مکتب پدیدار نشده است، بلکه مکاتب مختلف مشایی، اشراقی و هم حکمت متعالیه تحت تأثیر ایشان است.

ابن سینا چهره تابناک و بزرگی است و در هزاره گذشته به انحای مختلف بزرگ داشته شده است. بهترین بزرگداشت ابن سینا فهم اندیشه هایش بوده و میراث پر اهمیت اوست. در سرزمین ما، در مکتب سینیوی نوابغی ظهور کرده اند و تربیت شده اند که دست کمی از خود ابن سینا ندارند.

*ابن سینا در شرق و غرب چقدر تأثیرگذار بوده است؟

میراث ابن سینا در ایران بهتر از هر جای دیگری فهمیده شده است، ولی از شرق تا غرب جهان نیز از ابن میراث و اندیشه بی نصیب نمانده اند. در قرون وسطای غرب، فیلسوف بزرگی مانند توماس آکوئیناس، تحت تأثیر ابن سینا بوده است. در دوران مدرن نیز چنین است و در دوران معاصر اساتید بزرگی در دانشگاه های غرب، نه به عنوان تاریخ فلسفه بلکه به عنوان فیلسوف و اندیشه ای زنده درباره ابن سینا پژوهش و تحقیق می کنند و حتی ممکن است تفسیرهای مختلف و متعارضی از ابن سینا داشته باشند. مثلاً تفسیری که «هانری گربن» از ابن سینا دارد با تفسیری که «دیمیتری گوتاس» از او دارد در مقابل هم است. همین که از یک متفکر دو تفسیر متفاوت، متعارض و یا گاهی در تقابل با هم شکل می گیرد، نشان دهنده اهمیت اندیشه و تفکر اوست. وقتی فیلسوف زنده ای درباره اندیشه فیلسوف درگذشته سخن می گوید به معنای آن است که آن اندیشه را قابل توجه، زنده و پویا یافته است، البته باید این دغدغه را داشت که این فیلسوف درست فهمیده و تفسیر شود. غیر از جهان غرب، در جهان عرب نیز جریان اندیشگی ابن سینا اندیشی زنده است و از قابلیت های ماندگار فلسفه او بهره برداری می شود.

*تشکیل بنیاد بوعلی سینا چه اهدافی داشت؟

در جهان امروز آئین های بزرگداشت بسیاری برای فیلسوفان انجام می شود، اما بهترین بزرگداشت، فهم فیلسوف است. از طرفی باید آئین های بزرگداشت را نهادینه کرد و به بهترین وجه ممکن برگزار کرد. شاید در سال های گذشته کم کاری شده باشد و می شد کارهای بهتری ارائه کرد. با این حال برای شناخت و معرفی ابن سینا؛ بایستی نهادسازی شکل بگیرد، آن هم نه لزوماً تشریفاتی. از این نظر، تشکیل بنیاد بوعلی سینا به عنوان نهادی ملی و بین المللی در ایران از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

*الان وضعیت بنیاد چگونه است و در نظر دارید چه برنامه هایی را اجرایی کنید؟

در کشورهای دیگر هم مشابه این بنیاد تأسیس شده است، اما بهترین جایی که می توانست نهادی برای بزرگداشت مقام و میراث ابن سینا تشکیل شود ایران است و این بنیاد با همین دید تأسیس شده است. قریب ۲۰ سال از تأسیس و راه اندازی این بنیاد گذشته است و با توجه به محدودیت های شهرستان و استان؛ شاید نگاه های مدیریتی ظرفیت آن را در حد استان و شهر همدان کشانده است. وقتی به اساسنامه بنیاد توجه می کنیم به عمق و گستره جغرافیایی فعالیت های آن پی می بریم. بر این اساس، این بنیاد باید در سه سطح استانی، ملی و بین المللی فعالیت کند. در سطح استانی، طبیعی است هر کس به دنبال اثر فیزیکی و ردپایی از میراث ابن سینا باشد، آن را در همدان و در آرامگاه او جستجو می کند. البته فعالیت های علمی سینوی، در رشد و ارتقای فضای فکری و فرهنگی استان همدان تأثیری قابل توجه دارد. گرچه ممکن است این گونه اقدامات استانی، ما را به این خطا بکشاند که فعالیت ما در حد استانی تنظیم و انجام بشود.

در سطح بالاتر، بنیاد بوعلی، نهادی ملی است که البته در حد گستره کشور فعال نشده است و همین دید و غایت کوچک باعث کوچک تر شدن حد و اندازه علمی فعالیت ها در استان و سطح ملی شده است. وقتی غایت بلند و بزرگ تری برای بنیاد در نظر گرفته شود، طبعاً بهتر می توان به اهداف عالی ای که مد نظر است، دست یافت.

انجام فعالیت ها در سطح دوم که ملی است، باید در تراز ملی باشد. به حضور بنیاد و پررنگ تر شدن فعالیت های آن در پایتخت بی مهری و بی توجهی شده است؛ به گونه ای که حتی بنیاد تا امروز دفتری در تهران ندارد، حال آنکه این کمترین کاری است که باید انجام می گرفت. بیشتر اساتیدی که در حوزه ابن سینا پژوهش، تحقیق و تدریس می کنند، ساکن تهران هستند و اگر در جای دیگری از کشور نیز فعالیت کنند، خیلی راحت می توانند در تهران برای نشست های علمی گرد هم بیایند. حضور مستمر چنین اساتیدی در همدان از جنبه های تدارک و پشتیبانی و مسائل مالی مترتب بر آن دشوار خواهد بود. فعالیت اثرگذار در سطح ملی با مرکزیت تهران بهتر محقق می شود و تمام ظرفیت های ابن سینا پژوهی در شهرستان ها، استان ها و کشور می تواند در تهران متمرکز شده و از آن در جهت تقویت نگاه ملی به ابن سینا و هم افزایی ظرفیت ها بهره مند شد.

بر پایه اساسنامه، بنیاد بوعلی، نهادی بین المللی است. بزرگداشت ابن سینا، بزرگداشت فرهنگ و تمدن ایران است و میراث او بهتر از هر شخصیت دیگری می تواند معرف داشته های علمی و فلسفی کشورمان باشد. در حوزه تفکر و فلسفه شخصیت های بسیاری داریم که می توانیم حرف و اندیشه نو آنها را به گوش جهانیان برسانیم، اما کمتر شناخته شده اند. برای معرفی جهانی چنین متفکران ناشناخته در دنیا باید وقت و هزینه زیادی صرف شود. هزار سال است که ابن سینا و مکتب و میراثش در جهان شناخته شده است، وقتی بخواهیم اندیشه و تفکر اسلامی و ایرانی را به جهان معرفی کنیم از طریق ابن سینا خیلی راحت تر می توانیم این کار را انجام دهیم. مثلاً اگر بخواهیم از طریق ملاصدرا این کار را انجام دهیم، برای معرفی او باید زمان زیادی صرف

شود. چون متأسفانه ملاصدرا کمتر بر متفکران بیرون از ایران تأثیر گذاشته و در سطح جهان کمتر شناخته شده است. بنابراین لازم است ابتدا ملاصدرا به جهان شناسانده شود و بعد از طریق او اندیشه ایرانی معرفی شود. شخصیت ابن سینا بخش اعظم این راه را در هزاره گذشته برای ما هموار کرده است. اگر می‌خواهیم فرهنگمان را معرفی کنیم، بخش مهمی از فرهنگ، اندیشه و تفکر ما بحث شناخته شده میراث حکمی و طبیی ابن سیناست. شهرت ابن سینا اتفاقی نیست و به صورت اتفاقی مشهور نشده است، چون به نوعی نماینده عقلانیت اسلامی است. هیچ فیلسوفی به اندازه ابن سینا پایه های عقلانیت را در اندیشه اسلامی استوار نکرده است.

ابن سینا در نزاع با متکلمین، نوعی دین عقلانی و فرهنگ اخلاقی را پایه ریزی کرده است. گفت وگویی ما با جهان امروز باید عقلانی و معرفتی باشد، که از این جهت میراث و مکتب سینوی از هر نظر مفید و مهم است. تفکر ابن سینا برای گفت وگو با جهان اسلام، و شرق و غرب مبنای خیلی استوار و پذیرفته شده ای است. برای گفت وگو با تاجیک ها، ازبک ها، ترک ها، عرب ها و hellip; شخصیت و میراث ابن سینا می تواند مبنای مراوده علمی و فلسفی باشد.

متفکران و فیلسوفان بزرگی در شرق و غرب، خود را ابن سینایی می دانند

در جهان غرب افرادی هستند که به طور جدی درباره ابن سینا تحقیق و پژوهش می کنند. ما باید با آنها تعامل فکری داشته باشیم و از دستاوردهای آنان در پژوهش که با رویکردها و روش شناسی های جدید درباره شیخ الرئیس تحقیق می کنند، بهره مند شویم و برای پیشبرد ابن سیناپژوهی از آنها استفاده کنیم. از طرف دیگر هم در مقام تفسیر و فهم ابن سینا، قابلیت هایی در فلسفه ما وجود دارد که ممکن است برای یک محقق غربی در دسترس نباشد. وقتی کسی در غرب درباره ابن سینا کار می کند سال ها باید صرف آموختن زبان عربی و فارسی کند، ولی کسی که در ایران زندگی می کند نیازی به آموختن زبان و فرهنگ ابن سینا ندارد، چون دارد در کشور ابن سینا و در فرهنگی که ابن سینا نماینده آن است، زندگی می کند. بنابراین در گفت وگو با جهان شرق و غرب، از چین، هند و ژاپن تا کشورهای اروپایی و آمریکایی، ابن سینا پرچم دار تفکر و اندیشه ایرانی و اسلامی ماست.

امیدواریم بر پایه تصریح اساسنامه، بنیاد با چنین راهبردی به فعالیت های خود رونق و توسعه دهد. این امر مستلزم فعال شدن فعالیت های بنیاد بوعلی سینا در سه سطح استانی، ملی و بین المللی است.

*نوع نگاه برای معرفی جهانی ابن سینا چه باید باشد؟

بزرگداشت جهانی ابن سینا در زمره وظایف اخلاقی و علمی ما نسبت به دنیا و بشر امروز است. بزرگداشت ابن سینا، بزرگداشت اندیشه ایرانی است، البته نباید ابن سینا را دست مایه تفاخر و برتری جویی بر دیگران قرار دهیم. تعلق ابن سینا به ما جای بالیدن دارد، ولی مایه تفاخر نیست. ابن سینا بیشتر از آنکه برای ما نسبت به دیگران حق ایجاد کند، مسئولیت ایجاد می کند. اگرچه همه انسان ها نسبت به حفظ و احیای میراث ابن سینا وظیفه دارند ولی کسی که ابن سینا به سرزمین او تعلق ندارد ممکن است بگوید مسئولیتی نسبت به او ندارم، ولی من ایرانی که ابن سینا هم وطن من است و در این سرزمین زندگی کرده و مدفون است و ادعا می کنم که در این سرزمین بهتر فهمیده شده؛ بیشتر از هر کسی نسبت به معرفی میراث بوعلی وظیفه دارم، یعنی اگر فرض بر این است که ابن سینا حرف حقی برای گفتن دارد و می تواند زندگی هایی را از فلاکت معنوی نجات دهد و به آنها در معنابخشی به زندگیشان کمک کند یا از بسیاری از اشتباهاتی که سرمایه های مالی و جانی آنان را هدر می دهد، جلوگیری کند؛ هر چه کمتر از این سرمایه بهره ببریم یا کوتاهی و کم کاری کنیم، از وظیفه اخلاقی، انسانی و مسئولیتیمان در قبال ابن سینا دریغ کرده ایم. اقدامات بنیاد بوعلی گوشه ای از ادای دینی است که ابن سینا بر گردن بشریت و به ویژه ایرانیان و میراث داران حکمت و معنویت دارد.

*در راستای رسیدن به اهداف بنیاد، با مراکز پژوهشی و دانشگاه های داخلی و خارجی که در حوزه ابن سینا تحقیق می کنند، چگونه ارتباط می گیرید؟

خوشبختانه از گذشته، کم و بیش چنین ارتباطاتی برقرار شده است. قبل از اینکه من این مسئولیت را قبول کنم؛ چه در زمان مرحوم آیت الله طه محمدی و چه قبل از ایشان، در زمان آقای دکتر شاه حسینی و زحماتی که جناب آقای توکل دارایی در سمت معاونت بنیاد بوعلی سینا در این سال ها کشیدند؛ این بزرگان توانسته اند با دست خالی، ارتباطاتی را با سازمان هایی در داخل و خارج از کشور ایجاد کنند، ولی با توجه به محدودیت هایی که گفته شد، آن طور که بایسته و شایسته بود، نتوانستند پیش بروند، ولی ما امیدواریم الگویی را که پیش از این وجود داشته، توسعه ببخشیم.

مثلاً بنیاد الان ارتباط خوبی با کشورهای همسایه مثل ازبکستان، تاجیکستان، چین یا حتی بلاروس دارد، که در پی آن رفت

وآمدهای سالیانه ای برقرار می شود. اساتیدی از ایران با سفر به این کشورها، در همایش های علمی سخنرانی کرده اند یا اساتیدی از این کشورها به ایران و همدان آمده اند و با اساتید ایرانی گفت وگو کرده اند و همایش هایی نیز برگزار شده است. البته این ارتباطات خیلی فراتر از صرف برگزاری همایش هایی است که برگزار شده است. حتی در بعضی از این کشورها که خودم هم دیده ام علقه ای ایجاد شده و حتی خانواده هایی را مشاهده می کنیم که فرهنگ ایران را دوست دارند و تعلق خاطرشان به ابن سینا باعث شده که ایران برایشان پایگاه معنوی محسوب شود و با حضور در همدان و مرقد ابن سینا آرامش پیدا می کنند. البته این ارتباط هنوز با بسیاری از کشورها برقرار نشده که امیدوار هستیم این کار انجام شود.

* از جامعه علمی و فرهنگی چه انتظاری می توان داشت؟

ما برای پیشبرد اهداف علمی و فرهنگی به دو گونه حمایت مادی و معنوی نیاز داریم. نیاز داریم اساتید و محققان فعال در کشور از ما حمایت معنوی داشته باشند. خوشبختانه در این مدت کوتاه که این مسئولیت را بر عهده گرفته ام، بسیاری از همکاران و مدیران دانشگاهی و اجرایی با لطف و عنایتی که به بنده دارند، برای کمک و همکاری اظهار آمادگی کرده اند. از این نظر چنین حمایت هایی می تواند راه دشواری را که در پیش است، برایمان هموارتر کند.

حمایت دیگر، مادی است که بایستی از سوی دستگاه های پشتیبان در تهران و همدان انجام شود. بنیاد باید حداقلی از قدردانی و حمایت مالی را از افرادی که طرح های مهم پژوهشی که از این به بعد خواهیم داشت، به عمل آورد و حقوق مادی آنان را تأمین کند. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، استانداری همدان، دانشگاه های کشوری و استانی هر یک به سهم خود می توانند در این جهت ما را برای انجام وظایف خطیر علمی یاری کنند.

* برنامه شما برای اعتلای فعالیت های بنیاد چیست؟

اگر حمایت های لازم صورت گیرد، فعالیت های علمی و پژوهشی را در سه بخش توسعه خواهیم داد.

بخش نخست در حوزه انتشار آثار خود ابن سینا یا سنت ابن سینایی است که در حال برنامه ریزی برای انجام آن هستیم. برای رونق این بخش، در حال گفت وگو با برخی اساتید و صاحب نظران در این حوزه هستیم و پس از نتیجه گیری امیدواریم بتوانیم این آثار را بدون شتاب زدگی و البته با دقت علمی منتشر کنیم. آثار تألیفی ابن سینا و سنت ابن سینایی ابتدا باید تصحیح علمی-انتقادی و سپس به فارسی ترجمه شوند. آثار ابن سینا به صورت جسته و گریخته تصحیح و ترجمه شده اند، اما بایستی تصحیح و ترجمه یک دست و قابل اعتمادی از این آثار در ایران عرضه شود.

بخش دوم تألیف آثاری جدید به زبان فارسی درباره ابن سیناست که واجد نظریه جدیدی از اندیشه او باشد. برخی از این آثار را که قابلیت علمی داشته باشند، به زبان های دیگر و یا دست کم به انگلیسی ترجمه خواهیم کرد.

بخش سوم، ترجمه آثار خوبی است که به زبان های انگلیسی، فرانسه، آلمانی و عربی درباره وجوه مختلف اندیشه ابن سینا در دنیا منتشر شده است. باید در این زمینه برنامه سنجیده ای مدون شود تا این آثار با دقت انتخاب و سپس ترجمه شوند، اگرچه این کارها به زمان نیاز دارد اما نتیجه کار ماندگار خواهد بود. برای اینکه بتوانیم این پروژه را به خوبی پیش ببریم، باید حرکتی ملی راه انداخت.

برنامه دیگری که اجرا خواهیم کرد برگزاری همایش ها و نشست ها در دو سطح است. یکی نشست هایی که به صورت تخصصی برگزار می شود و ممکن است بدون گستردگی انجام شود. در صدد هستیم، با حضور اساتید صاحب نظر، نشست هایی به صورت موضوعی درباره ابن سینا برگزار کنیم و اساتید در آن مقالات علمی خود را ارائه کنند.

نخستین نشست که از این جنس خواهیم داشت ششم اسفندماه سال جاری است که این نشست با همکاری بنیاد بوعلی سینا و مجمع فلاسفه ایران، در تهران برگزار می شود، و به نوعی یادبود بیستمین سالگرد تأسیس بنیاد بوعلی سینا نیز به شمار می رود.

گونه دوم برگزاری همایش های بین المللی است. در این همایش ها می توانیم هم بنیاد و هم اهمیت ابن سینا را معرفی کنیم و با ایجاد بانک اطلاعاتی ابن سیناپژوهان در جای جای جهان، آنها را به جامعه علمی و فرهنگی علاقه مند معرفی کنیم. برای برپایی این گونه همایش ها، همدان و آرامگاه بوعلی محوریت خواهد داشت. اگر بخواهیم نشانی از ابن سینا در جهان بجویم، آرامگاه شیخ الرئیس در همدان است. بنابراین با حضور اساتید فلسفه و طب و پژوهشگران از کشورهای مختلف در همدان، یاد و نام ابن سینا گرامی داشته می شود. چنین همایش های می تواند در تهران و سایر شهرها نیز برگزار شود.